

Miljøministeriet
Miljø

Natura 2000-plan 2022-2027

Mols Bjerger med kystvande
Natura 2000-område nr. 227
Habitatområde H186

Udgiver: Miljøstyrelsen

Redaktion: Miljøstyrelsen Midtjylland

Dato: Juni 2023

Forsidefoto: Stilleke-krat, surt overdrev og tidvis våd eng ved Strandkær.

Fotograf: Miljøstyrelsen Midtjylland

ISBN: 978-87-7564-670-8

Baggrundskort: © Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering

Biodiversiteten i Danmarks største og mest værdifulde naturområder

Danmark rummer storslået natur.

Fra Skagens Gren og Skagerrak over Møns Klints hvide kridt til Paradisbakkerne på Bornholm. De tre ikoniske steder er nogle af de i alt 257 Natura 2000-områder. Det er steder på land og til havs, hvor der findes en helt særlig natur og biodiversitet.

Der er mange eksempler på sjældne arter og naturtyper, som er vigtige at beskytte. Der findes truede ynglefugle og sjældne planter i Danmark. Dem skal vi gøre en særlig indsats for at bevare.

De 257 områder er fordelt i hele Danmark og ejes og forvaltes af private lodsejere, fonde, kommuner og staten.

Hvert område har en plan.

Planerne for perioden 2022-27 har to nye elementer. I de store områder kommer nye målsætninger, der giver mulighed for vildere natur. Der peges også på steder, hvor udtag af kulstoffoldige lavbundsarealer udover at hjælpe klimaet kan bidrage til bedre natur f.eks. med levesteder for arter eller som buffer mellem sårbar natur og intensivt drevne landbrugsarealer.

Arbejdet med at sikre den eksisterende natur gennem naturpleje fortsætter, og der er en særlig indsats med at beskytte hjemhørende arter mod de invasive, ligesom der etableres forstyrrelsesfrie områder for fugle, havnatur og havpattedyr.

Danmark skal have mere og bedre natur, og det bidrager Natura 2000-planerne til sammen med de mange andre indsatser, som regeringen er i gang med.

Det er f.eks. Havplanens aftale om strengt beskyttede havområder, og den store Havnaturfond, der kan bidrage til øget viden og initiativer til genopretning. Etablering af naturnationalparker og urørt skov, og de netop offentliggjorte vandområdeplaner og forbedringen af vandmiljøet er også helt centrale for at sikre og forbedre naturen i områderne.

Natura 2000-områder rummer nogle af Europas og Danmarks største og mest værdifulde naturområder og repræsenterer en stor del af biodiversiteten. De danske Natura 2000-områder bidrager til det fælles EU-mål om 30 pct. beskyttet natur på land og til havs.

Miljøminister Magnus Heunicke

Indhold

1. Natura 2000-planlægning	5
1.1 Synergi med anden lovgivning	7
1.2 Natura 2000-planen er bindende for myndighederne	7
1.3 Naturlilstand og gunstig bevaringsstatus.....	8
2. Mols Bjerge med kystvande.....	10
2.1 Områdebeskrivelse	11
2.2 Områdets udpegningsgrundlag	12
2.3 Tilstand og forekomst for områdets udpegede natur og levesteder.....	12
2.3.1 Terrestriske naturtypers arealfordeling og tilstand	13
2.3.2 Sønaturtypers tilstand og forekomst.....	19
2.3.3 Forekomst af vandløbsnatur.....	20
2.3.4 Forekomst af marine naturtyper	20
2.3.5 Tilstand af levesteder for arter.....	21
3. Målsætninger	22
3.1 Overordnede målsætninger for Natura 2000-området.....	23
3.2 Konkrete målsætninger for naturtyper og arter.....	23
3.3 Modstridende naturinteresser.....	24
4. Indsatsprogram.....	25
4.1 Generelle retningslinjer	25
4.2 Områdespecifikke retningslinjer	26
4.3 Relation til vandområdeplaner.....	27
5. Bilag 1. Oversigt over grupperinger.....	28

1. Natura 2000-planlægning

Danmark er ifølge [habitatdirektivet](#) forpligtet til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger for at sikre eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, som direktivet omfatter. Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af [fuglebeskyttelsesdirektivet](#), at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at bidrage til at sikre den nationale bestand af fugle omfattet af direktivet.

Danmark har valgt at gøre dette bl.a. ved en systematisk og tilbagevendende planlægning i de enkelte Natura 2000-områder. Ud fra direktivforpligtelserne og den nationale naturovervågning fastlægges indsatsen i de enkelte områder for 6-årige planperioder (dog 12-årige for skovbevoksede, fredskovpligtige arealer). Med en sådan målrettet forvaltningsindsats i områderne bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og den biologiske mangfoldighed og dermed også til gennemførelsen af EU's biodiversitetsstrategi 2030 samt FN's Verdensmål.

Der er i alt udpeget 257 Natura 2000-områder i Danmark. Et Natura 2000-område kan indeholde ét eller flere fuglebeskyttelsesområder og/eller habitatområder. Der er udpeget 269 habitatområder og 124 fuglebeskyttelsesområder i Danmark. Fuglebeskyttelses- og habitatområder kan være sammenfaldende eller ligge i umiddelbar tilknytning til hinanden.

Der er i 2021 gennemført en høring med henblik på at nyudpege eller udvide seks marine fuglebeskyttelsesområder. Det drejer sig om områderne Flensborg Fjord og Nybøl Nor, Sejerø Bugt og Nekselø, Skagerrak, Nordvestlige Kattegat, Smålandsfarvandet og Rønne Banke. De nye/udvidede fuglebeskyttelsesområder inklusiv eventuelle konsekvensrettelser af eksisterende Natura 2000-områder vil indgå i fjerde planperiode (2028-2033).

Natura 2000-planlægningen sker efter reglerne i miljømålsloven og skovloven med tilhørende bekendtgørelser. En Natura 2000-plan bygger oven på en basisanalyse, der indeholder de faktuelle oplysninger og data om området. En Natura 2000-plan består af mål for naturtilstanden og et indsatsprogram. Natura 2000-planens målsætninger og indsatsprogram er væsentlige elementer i beskyttelsen af naturtyper, fugle og arter på områdets udpegningsgrundlag. Derudover angiver de hhv. det overordnede sigte for, hvordan området skal udvikle sig og krav til indsatsen i planperioden, der er nødvendig for at sikre den nationale prioritering.

Mål og indsatser relaterer til de naturtyper, arter og fugle, som det pågældende Natura 2000-område er udpeget for at beskytte. Både de overordnede og konkrete målsætninger er langsigtede mål, der gælder for flere planperioder, mens indsatsprogrammet er kortsigtet og revideres i hver planperiode. De langsigtede målsætninger er opdateret i denne plangeneration, bl.a. på baggrund af justeringen af Natura 2000-områderne geografiske afgrænsning (gennemført i 2017-19) samt opdatering af Natura 2000-områdernes udpegningsgrundlag (jf. nedenstående). De konkrete målsætninger er ligeledes opdateret for at give mulighed for en mere dynamisk forvaltning. Således bygger de konkrete målsætninger på grupperinger af naturtyper, habitatarter og fugle.

Natura 2000-planen gælder for de arter og naturtyper, der har begrundet udpegningen af det enkelte område, men det bidrager også til at sikre andre arter og naturtyper i området gennem en generel sikring og forbedring af områdets naturværdier.

Tilblivelse af Natura 2000-planen

Processen for tilblivelsen af en Natura 2000-plan.

Denne plan er tredje generation af Natura 2000-planer (2022-27), der også dækker de fredskovspligtige arealer. For de fredskovspligtige arealer dækket af skovloven afløser den Natura 2000-planen 2010-15, som for de fredskovspligtige arealer har været gældende frem til 2021. For alle andre arealer, arter og fugle dækket af miljøbeskyttelsesloven afløser den Natura 2000-planen 2016-21.

På baggrund af overvågningsdata har Miljøstyrelsen i 2019 gennemført en høring i forhold til justering af udpegningsgrundlaget for de enkelte Natura 2000-områder. Høringsnotatet fremlægges samtidig med igangsættelsen af høringen af Natura 2000-planerne 2022-27. Natura 2000-planerne er udarbejdet på baggrund af et bruttoudpegningsgrundlag, der omfatter udpegningsgrundlaget fra planerne for 2016-21 plus nye arter og naturtyper, der er registreret i områderne, og som falder inden for de opstillede kriterier for opdatering af udpegningsgrundlaget.

Der er ikke gennemført vurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet planer, som direkte er forbundet med eller nødvendige for Natura 2000-områdets forvaltning, ikke er omfattet af kravet om screening og evt. konsekvensvurdering. Desuden er der ikke i planen taget stilling til forvaltningsindsatsens lokalisering eller valgte forvaltningsmetoder.

Der er udarbejdet en miljørapport for hver enkelt natura 2000-plan efter reglerne i lovbekendtgørelse 1976 af 27. oktober 2021 om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter. Samtidig med høringen af Natura 2000-planerne sendes miljørapporterne også i høring.

1.1 Synergi med anden lovgivning

Natura 2000-planen har fokus på arealbaserede indsatser. Indsats til bedring af vandkvaliteten i overflade- og grundvand gennemføres som led i vandplanlægningen, ligesom reduktion af kvælstofdeposition sker gennem husdyrgodkendelsesloven og generelle tiltag til at mindske luftforureningen. Derudover målsættes miljøtilstanden i havets økosystemer via Havstrategiplanen (II).

Vandområdeplanerne, som udarbejdes med baggrund i EU's vandrammedirektiv, er hovedinstrumentet til at sikre og forbedre tilstanden i de akvatiske naturtyper i Natura 2000-områderne. Vandområdeplanernes formål er at forbedre vandmiljøet i retning af god økologisk og kemisk tilstand (fx reduktion af kvælstofbelastning og fjernelse af spærringer), hvilket samtidig tilvejebringer grundlæggende forbedringer af vandkvaliteten til gavn for naturtyper, fugle og arter i Natura 2000-området.

Deposition af luftbårne kvælstofforbindelser, herunder ammoniak, kan være en udfordring for mange naturligt næringsfattige naturtyper. Emission fra landbrug reguleres via husdyrgodkendelsesloven, som fastlægger den maksimale tilladte ammoniakdeposition fra lokale husdyrbrug til sårbare naturtyper for at mindske væsentlige miljøpåvirkninger.

Gennemførelse af EU's havstrategidirektiv skal sørge for, at der opnås eller opretholdes god miljøtilstand i havets økosystemer, samtidig med at der kan ske en bæredygtig udnyttelse af havets ressourcer. Indsatserne i indsatsprogrammet til Havstrategi II vil også bidrage til opfyldelse af målsætningerne i de marine Natura 2000-områder.

1.2 Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne. Alle myndigheder skal i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt lægge Natura 2000-planen til grund. Offentlige lodsejere er bundet af planens langsigtede målsætninger og kan vælge at gennemføre disse direkte i egne drifts- og plejeplaner. På områder, hvor staten er myndighed f.eks. fiskeriloven og vildtforvaltningsloven, kan der følges op med nationale strategier.

Det er kommunerne, der er ansvarlig myndighed for de privatejede Natura 2000-arealer, dog er Miljøstyrelsen ansvarlig myndighed for de privatejede skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Ansvarlige myndigheder skal udarbejde bindende handleplaner for gennemførelse af Natura 2000-planen 2022-27 med fokus på forventede forvaltningsindsatser og initiativer, fordeling af indsatser mellem ansvarlige myndigheder og tidsfølgen for gennemførelsen af indsatserne.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning. Når indsatserne iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal indsatserne have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v., evt. på grundlag af konsekvensvurderinger. I det omfang indsatsen entydigt kan defineres som nødvendig for Natura 2000-områdets forvaltning, er en konsekvensvurdering efter habitatdirektivet ikke påkrævet, men der kan være andre hensyn efter lovgivningen, der spiller ind.

Der er i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde, hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med eller nødvendig for forvaltningen af området. Eventuelt konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemidler.

Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal anvendes ved væsentligheds- og konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 1595 af 6. december 2018 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter og tilsvarende regler om væsentligheds- og konsekvensvurdering i andre ministeriers lovgivning.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner sammen med målsætningerne for naturen i området grundlaget for handleplanen samt eventuel anden prioritering af forvaltningsindsatsen i området.

Skæv vindelsnegl er fundet i et rigkær ved Bogens Sø Foto: Jørgen Lissner.

1.3 Naturtilstand og gunstig bevaringsstatus

Danmark har en forpligtelse til at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der begrunder udpegningen af de enkelte Natura 2000-områder. Bevaringsstatus er en vurdering af, hvordan naturtypens eller artens tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen, de negative påvirkninger eller forvaltningen i forhold til i dag. Der er således tale om en slags prognose for naturtypernes og arternes udviklingsretning.

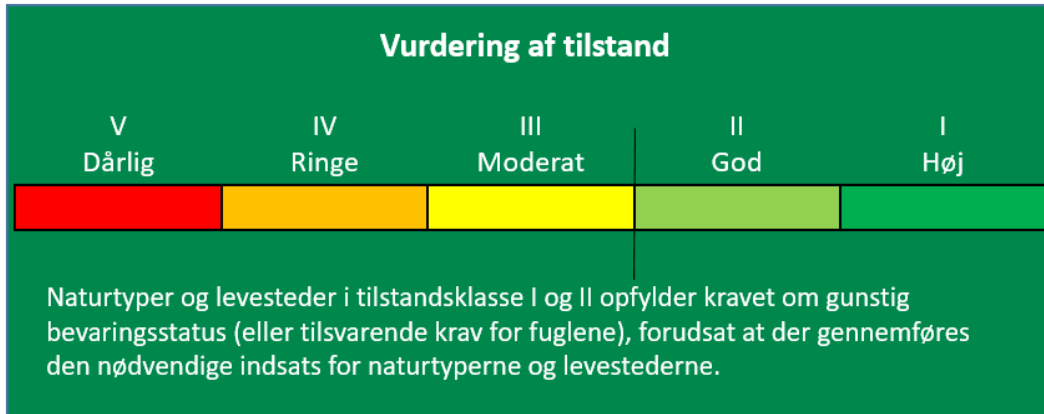
Danmark er ligeledes forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at bidrage til at sikre den nationale bestand af fugle omfattet af direktivet. Ligesom for habitatnaturtyper og -arter laves en vurdering for fuglene med fokus på bl.a. bestandsudvikling.

Til brug for Natura 2000-planlægningen er der for en række naturtyper samt nogle arter og fugle udviklet et naturtilstandssystem, der på baggrund af bl.a. artsammensætning og umiddelbart synlige, forvaltningsbare strukturparametre, som f.eks. tilgroning, udtørring og forstyrrelser, angiver den aktuelle tilstand for naturtypen eller artens/fuglens levested, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 653 af 19. maj 2020 om klassificering og fastsættelse af mål for naturtilstanden i internationale naturbeskyttelsesområder. Tilstanden opgøres på en skala fra I-V, hvor naturtyper eller levesteder i tilstandsklasse I og II med en vedvarende nødvendig drift og evt. sikring mod forstyrrelse svarer til gunstig bevaringsstatus eller tilsvarende for fuglenes vedkommende. For naturtyper eller arters/fugles levesteder i tilstandsklasse III-V skal der typisk gennemføres en indledende

forvaltningsindsats eller regulering, før en vedvarende drift vil være tilstrækkeligt til at sikre arealet eller levestedet på sigt.

For de fugle, arter og naturtyper, hvor der ikke findes et tilstandsvurderingssystem, skal der i basisanalysen vurderes om given naturtype eller art/fugls levested er stabile, i fremgang eller i tilbagegang eller ukendt, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr.653 af 19. maj 2020 om klassificering og fastsættelse af mål for naturtilstanden i internationale naturbeskyttelsesområder.

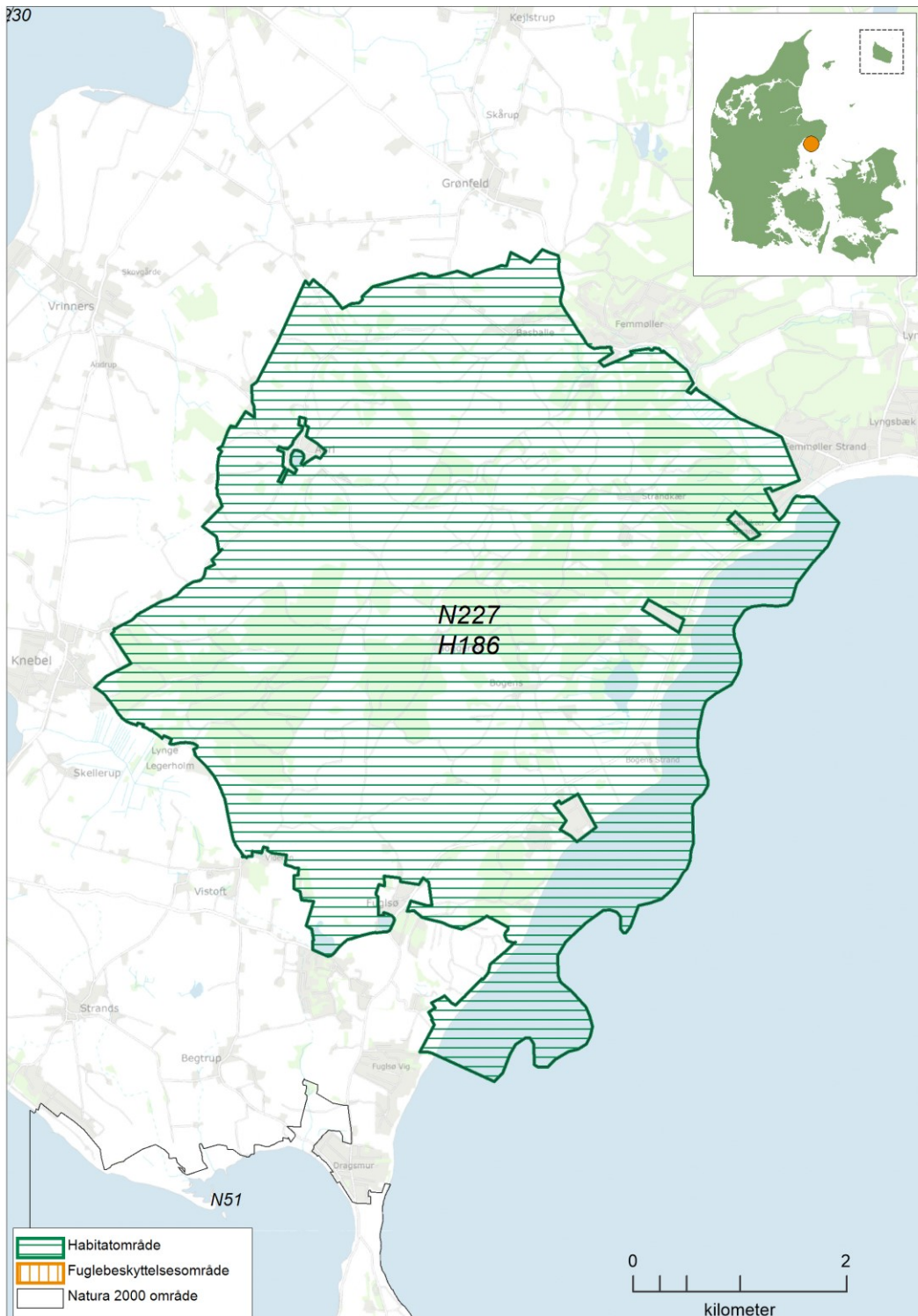
Tilstandsklasser for naturtyper.

Udvalgte forvaltningsbare parametre i tilstandssystemet gennemgås i basisanalyserne, og det kan heraf ses hvilke tiltag, der kan iværksættes for at sikre eller genoprette naturtyperne eller arterne/fuglenes levesteder.

Tidvis våd eng i mosaik med surt overdrev, der græsses af kreaturer. Foto: Ditte Grube Barild.

2. Mols Bjerger med kystvande

Kortet viser Natura 2000-områdets afgrænsning. Natura 2000-område N227 Mols Bjerger med kystvande består af habitatområde H186 Mols Bjerger med kystvande (vandret grøn skravering).

2.1 Områdebeskrivelse

Natura 2000-området har et areal på 2930 ha, hvoraf 366 ha udgøres af hav. Området er afgrænset som vist på kortet. Området er udpeget som habitatområde nr. 186 Mols Bjerge og Kystvande. Staten ejer i alt 846 ha, hvilket udgør 1/3 af Natura 2000-områdets samlede landareal. Natura 2000-området ligger i Syddjurs Kommune og inden for vandområdedistrikt Jylland og Fyn.

Dette Natura 2000-område er specielt udpeget for at beskytte de store, sammenhængende arealer med overdrev og krat samt de veludviklede rev i den kystnære del af Ebeltoft Vig. De kortlagte arealer af surt overdrev i dette Natura-2000 område udgør således over 15 % af landets samlede areal af denne naturtype inden for Natura 2000-områder i den kontinentale biogeografiske region. Tilsvarende findes over 10 % af arealet med enekrat og over 5 % af arealer med henholdsvis tørt kalksandsoverdrev og stilkege-krat i dette Natura 2000-område.

Surt overdrev med stenstrøninger, der vidner om at arealet aldrig har været under plov. Foto: Miljøstyrelsen Midtjylland.

Det meget kuperede landskab med markante bakkerygge og store dødshuller i Mols Bjerge blev dannet i slutningen af sidste istid. Jordbunden er generelt sandet, udvasket og næringsfattig og domineres af græsland og skov. Egentlig agerbrug blev gradvist opgivet i den sene middelalder på nogle arealer, og området overgik til at blive ekstensivt afgræsset - med det resultat, at der mange steder i bakkerne findes græssede overdrev og heder med meget lang græsningshistorie og stor artsrigdom. Kombineret med det efter danske forhold usædvanligt store, sammenhængende areal giver det området stor naturværdi. Inden for de sidste par årtier er flere store nåletræsplantager blevet afviklet. Landskabsformerne er herved blevet mere synlige, og arealet af græssede overdrev er udvidet.

Mols Bjerge er præget af sur og næringsfattig jordbund, og overdrevene tilhører derfor fortrinsvis naturtypen surt overdrev. Der er dog også islæt af planter, som normalt findes på mere kalkrig jordbund. Forklaringen er, at isen flere steder har blandet kalk fra undergrunden op i morænejorden. Resultatet er, at arter med ret forskellige krav til jordbund kan findes tæt på hinanden.

Flere steder er jordbunden så sur, at vegetationen er hede med dominans af hedelyng. Denne naturtype har tidligere været mere udbredt, men lyngen er langsomt blevet afløst af græsarter. Flere steder er der glidende overgange til lysåbne, græssede egekrat, som er bevaret som oprindelig skovnatur på den magre jordbund i bakkerne mellem nåletræsplantagerne. Især større

arealer med egekrat af stilkeg på Skovbjerg og mellem Strandkær og Femmøller har stor naturværdi, fordi de ligger som naturskov uden forstlig drift.

Langs foden af bakkerne betinger udstrømmende grundvand fra den kalkrige undergrund, at der flere steder er dannet artsrige rigkær, kildevæld og ellemoser. I lavninger opstået som dødishuller findes vandhuller, som flere steder ved tilgroning har udviklet sig til hængesæk af tørvemosser.

Mod Ebeltoft Vig står havskrænten fra stenalderhavet markant dels som krattilgroet indlandsskrænt, dels som åben havskrænt, der rummer en særlig overdrevsvegetation på tørt, kalkrigt sand. Kystens havskrænter og klitnaturtyper påvirkes naturligt af havet, idet der ikke er registreret kystbeskyttelse inden for habitatområdet.

I området indgår endvidere den tilgrænsende, kystnære del af Ebeltoft Vig, hvor sandbundens ålegræsbevoksninger har en forholdsvis stor dybdeudbredelse, og der ud for kysten er udviklet et ret artsrigt, fladt stenrev.

Hele området er fredet bortset fra Fuglsøskrænterne og et par mindre arealer.

2.2 Områdets udpegningsgrundlag

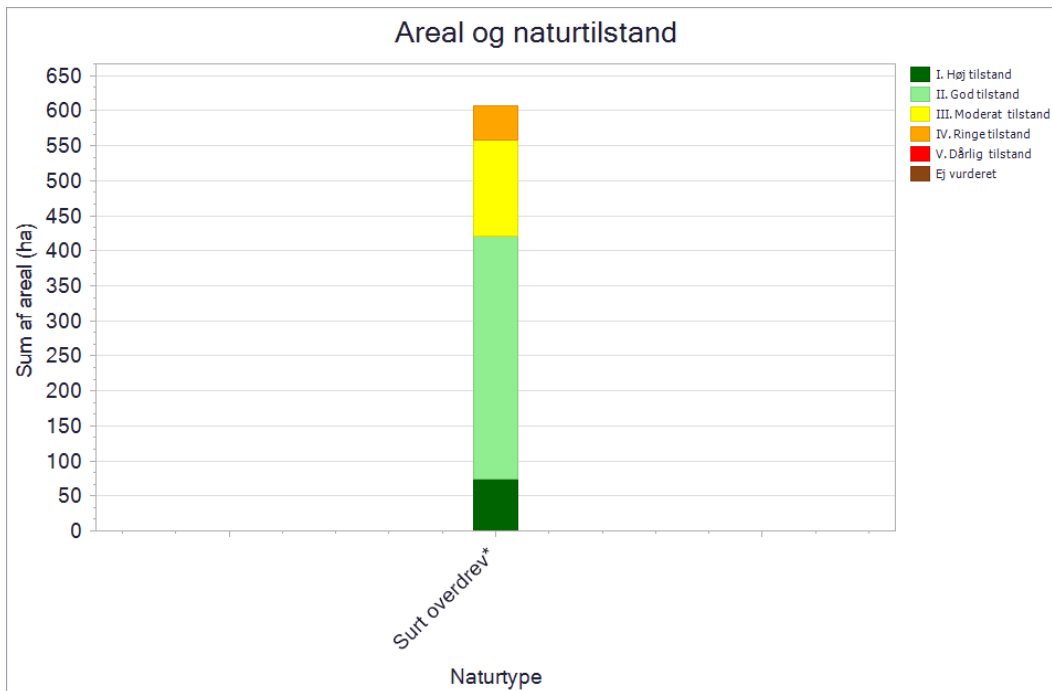
Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 186		
Naturtyper:	Sandbanke (1110)	Bugt (1160)
	Rev (1170)	Kystklint/klippe (1230)
	Forklit (2110)	Grå/grøn klit* (2130)
	Klithede* (2140)	Klitlavning (2190)
	Enebærklit* (2250)	Græs-indlandsklit (2330)
	Kransnålalge-sø (3140)	Næringsrig sø (3150)
	Brunvandet sø (3160)	Vandløb (3260)
	Tør hede (4030)	Enekrat (5130)
	Tørt kalksandsoverdrev* (6120)	Kalkoverdrev* (6210)
	Surt overdrev* (6230)	Tidvis våd eng (6410)
	Hængesæk (7140)	Kildevæld* (7220)
	Rigkær (7230)	Bøg på mor (9110)
	Bøg på muld (9130)	Ege-blandskov (9160)
	Stilkege-krat (9190)	Skovbevokset tørvemose* (91D0)
	Elle- og askeskov* (91E0)	
Arter:	Skæv vindelsnegl (1014)	Sumpvindelsnegl (1016)
	Stor vandsalamander (1166)	

Naturtyper og arter, der udgør det gældende udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. Tal i parentes henviser til de talkoder, som benyttes for naturtyper og arter fra habitatdirektivets bilag 1 og 2. * angiver, at der er tale om en prioriteret naturtype. Udpegningsgrundlag for habitatområder er blevet revideret som beskrevet i basisanalysen.

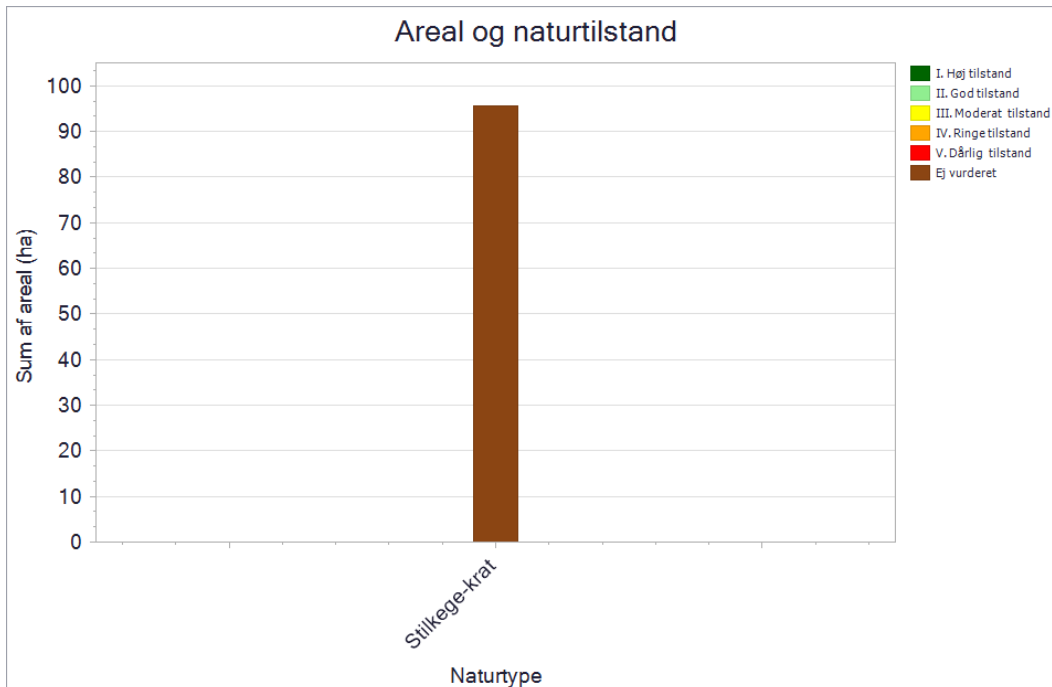
2.3 Tilstand og forekomst for områdets udpegede natur og levesteder

For Natura 2000-områder med habitatnatur eller levestedskortlagte arter og fugle på udpegningsgrundlaget, er arealet af habitatnatur samt antallet af småsøer og levesteder, kortlagt i tredje kortlægningsperiode, vist nedenfor. For de naturtyper og levesteder for arter og fugle, hvor der er udviklet et tilstandsvurderingssystem, er den beregnede tilstand ligeledes angivet. For arter og fugle uden tilstandsvurderingssystem henvises til basisanalysen og [MiljøGIS](#). Se desuden basisanalysen for beskrivelse af metoder og en mere detaljeret omtale af naturens tilstand i området.

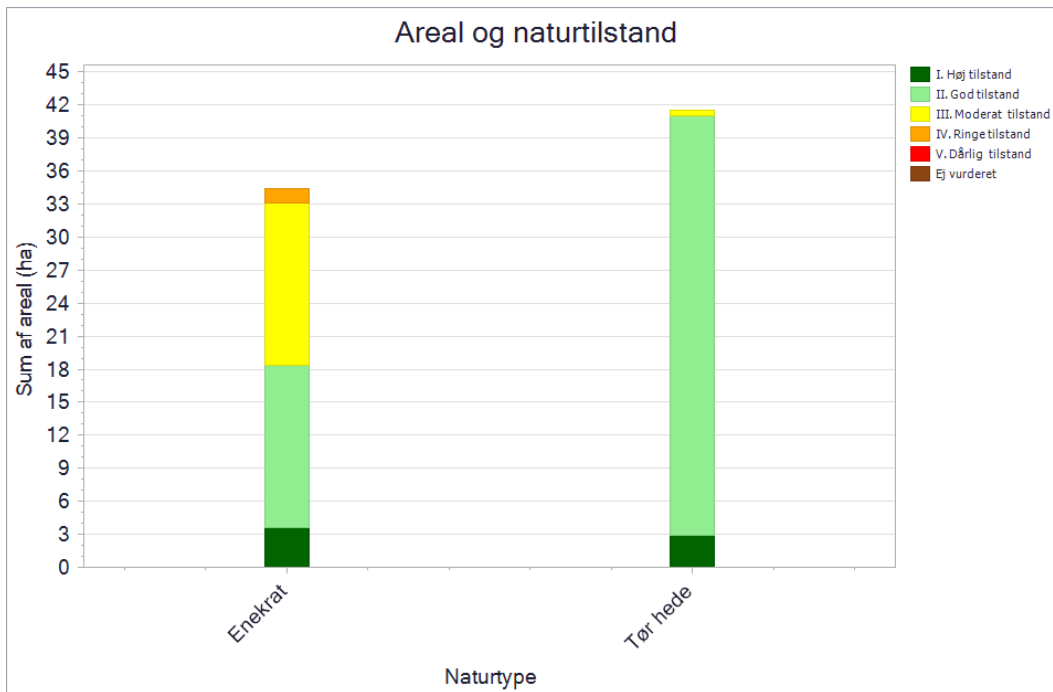
2.3.1 Terrestriske naturtypers arealfordeling og tilstand

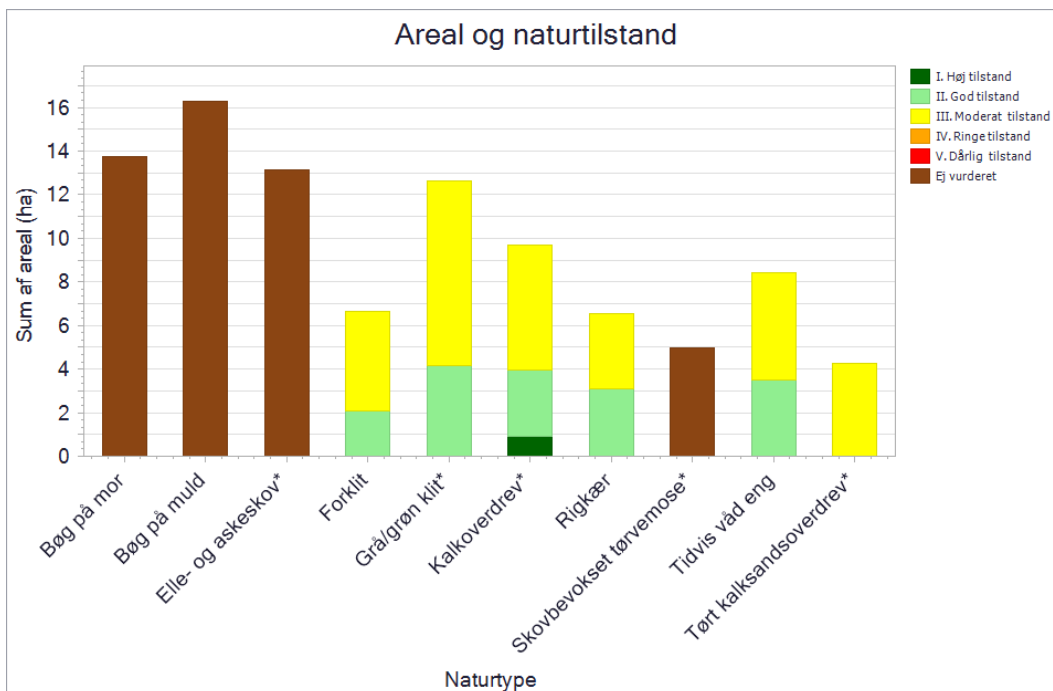
De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

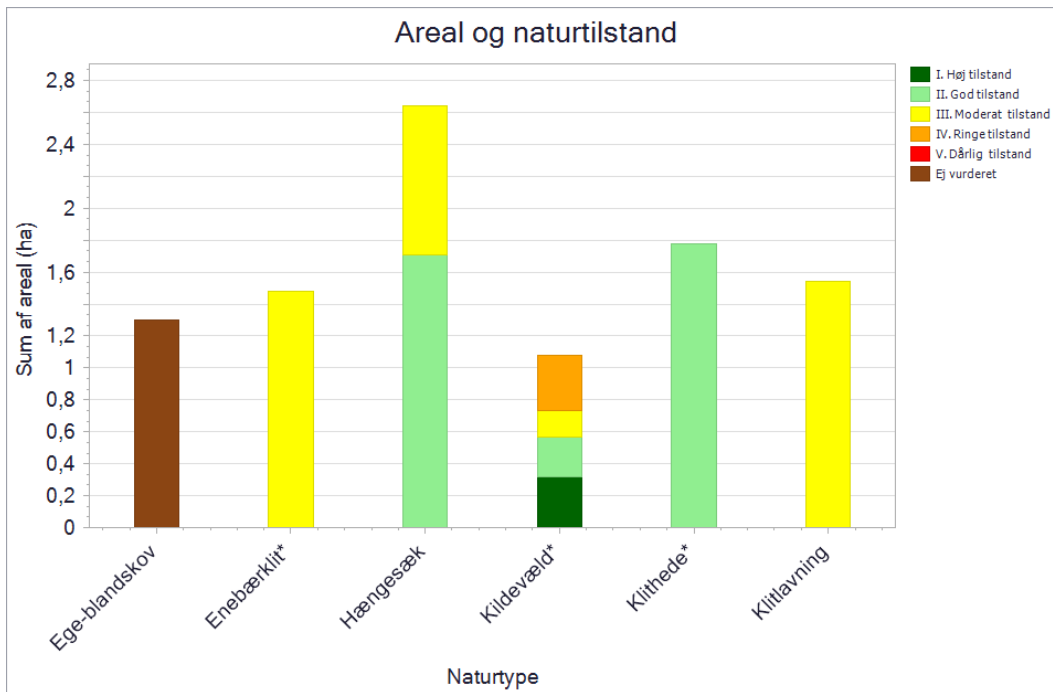
De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

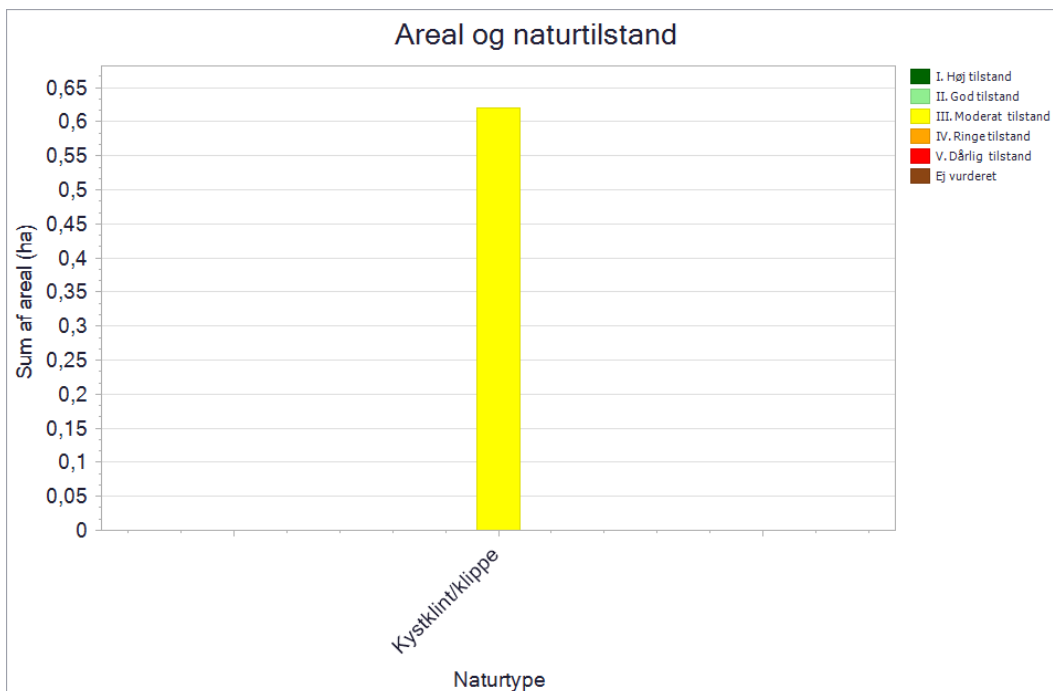
De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

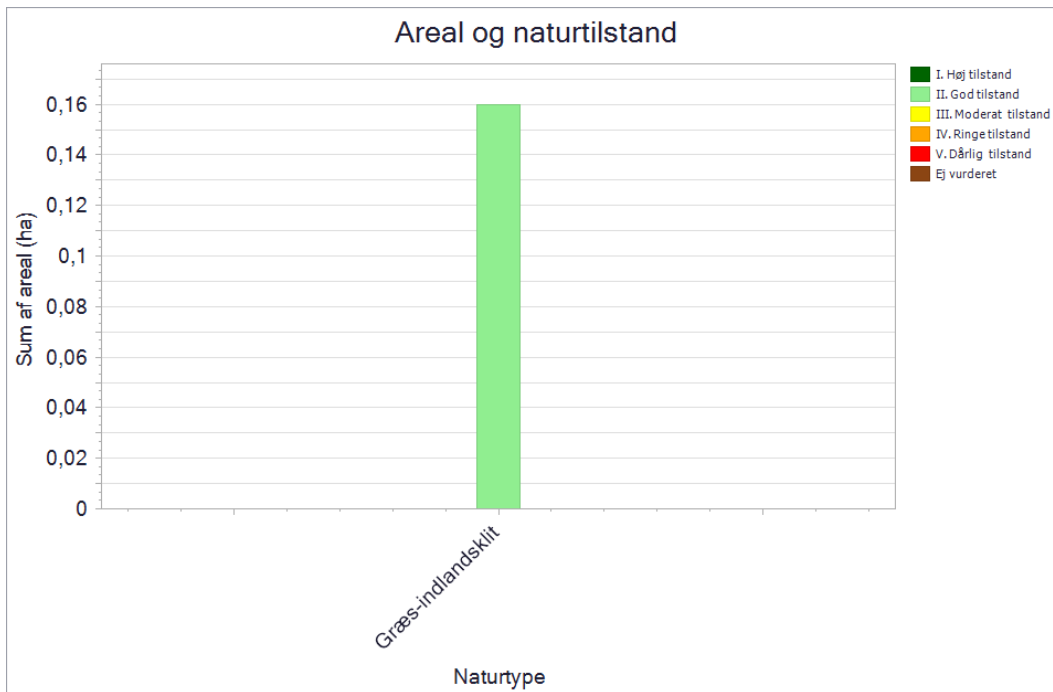
De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

Surt overdrev (6230) er den mest udbredte naturtype i Natura 2000-området. Naturtilstanden er god-høj på ca. 70 % af det kortlagte areal. Den gode tilstand kan henføres til at arealerne er med drift primært i form af kreaturgræsning. Strukturerne er derfor gode og der er fravær af trusler. På ca. 25 % af arealet er naturtilstanden kun moderat og på de sidste 5 % er tilstanden ringe. Årsagerne er manglende eller utilstrækkelig drift og lavt artsindhold, dvs. at der inden for disse forekomster ikke er fundet partier med veludviklet overdrevsvegetation, hvilket bl.a. hænger sammen med, at naturtypen her er kortlagt på tidligere agerjord eller nåletræsplantage uden lang kontinuitet. Pga. af manglende drift eller utilstrækkelig drift er der i varierende grad registreret tilgroning i middelhøj-høj græs/urtevegetation og vedplanter.

Surt overdrev er den mest udbredte naturtype med over 600 ha i Mols Bjerge - her i mosaik med enekrat i områdets centrale del. Foto: Lasse Werling.

Tør hede (4030) findes spredt i området mellem kortlagte arealer af surt overdrev. Naturtilstanden er god på stort set hele det kortlagte areal grundet hedepleje, primært i form af kreaturgræsning. Men også rydning af opvækst har bidraget til den gode tilstand.

Enekrat (5130) findes spredt i hele området og ofte sammen med eller i mosaik med surt overdrev. Godt halvdelen af arealet er i god eller høj naturtilstand grundet gode strukturer med lav, lysåben vegetation mellem enebuskene. Knap halvdelen af arealerne er i moderat eller ringe tilstand. Her er der en kraftig tilgroning med vedplanter, som ligger et stykke over det optimale for naturtypen. Tilgroning med andre vedplanter end enebuskene udgør således en trussel mod naturtypen i området. Tilgroning med invasive plantearter eller direkte påvirkning af næringsstoffer fra tilstødende marker forekommer, men på et meget lavt niveau.

Kalkoverdrev (6210) findes især på kystskrænter i den sydlige del af området. Godt 40 % er i god eller høj naturtilstand. Årsagen er at der er drift på arealerne og dermed relativt gode strukturer og begrænsede trusler. Knap 60 % af arealet er kun i moderat tilstand grundet fravær af drift som ligger til grund for stedvis tilgroning med vedplanter samt invasive arter. Dækningen med middelhøj græs/urtevegetation er også større end hvad der optimalt for naturtypen. På kystskrænterne er artsindekserne forringede grundet indslag af problemarter, og som kan hænge sammen med at en del af arealet er direkte påvirket af næringsstoffer fra tilstødende marker.

Tørt kalksandsoverdrev (6120) findes på kystskrænter i den sydlige del af området og i mosaik med surt overdrev. Hele arealet er i moderat naturtilstand. Arealet er uden drift og der er nogen tilgroning med vedplanter og invasive arter. Dækningen med middelhøj græs/urtevegetation er også større end hvad der optimalt for naturtypen og indikerer mangel på pleje.

Tidvis våd eng (6410) findes neden for Strandkær. Naturtilstanden er god på godt 2/5 af arealet og moderat på knap 3/5. Stort set hele det kortlagte areal plejes med afgræsning og hvor naturtilstanden kun er moderat kan det henføres til stedvis afvanding og/eller lavt artsindhold som trækker ned i naturtilstanden trods gode strukturer.

Rigkær (7230) findes neden for Strandkær og vest for Bogens Sø. Naturtilstanden er god på knap halvdelen af de kortlagte arealer grundet drift og deraf afledt gode strukturer og fravær af trusler. På de resterende godt halvdelen af arealerne naturtilstanden moderat. Her er der registreret tilgroning med middelhøj og høj græs/urtevegetation og på dele arealerne endvidere kraftig tilgroning med vedplanter. Utilstrækkelig drift eller pleje vurderes derfor at være en trussel mod dele af naturtypen.

Kildevæld (7220) findes i nogle få mindre forekomster i den nordlige del af området. Omtrent halvdelen af arealet er i høj-god tilstand mens den anden halvdel er i moderat-ringe tilstand. Der er drift på ca. halvdelen af arealet, mens den anden halvdel præges af tilgroning med middelhøj-høj græs/urtevegetation og vedplanter. To kildevæld i skov har dog naturligt højt vedplantedække. Hydrologien er stort set upåvirket og der er ikke registreret invasive plantearter eller direkte påvirkning af næringsstoffer fra tilstødende marker. For knap halvdelen af arealet med lysåbent kildevæld er manglende drift en trussel.

Forklit (2110) findes i et smalt bælte fra Strandkær Strand til Fuglsø Vig. Naturtilstanden er god på 30 % af de kortlagte arealer og moderat på 70 %. Der er tale om en dynamisk naturtype, og naturtilstanden kan være begrænset af naturgivne forhold.

Grå/grøn klit (2130) findes med få mindre forekomster ved Bogens Strand. Naturtilstanden er god på ca. 1/3 af arealet og moderat på 2/3. Dette svarer godt til at der er drift på omkring 1/3 af arealet, mens der på de sidste 2/3 ses nogen tilgroning med middelhøj græs/urtevegetation, vedplanter og invasive plantearter.

Klithede (2140) findes med få mindre forekomster ved Bogens Strand. Naturtilstanden er god på knap 1/5 af arealet og moderat på godt 4/5. Den overvejende moderate naturtilstand hænger sammen med, at der kun er drift på en mindre del af arealet, og der er tilgroning vedplanter på store dele af arealet.

Enebærklit (2250) er kortlagt på ét areal ved Bogens Strand. Hele arealet er i god naturtilstand. Trods manglende drift er strukturerne gode. Dog er tætheden af enebuskene større end det optimale for naturtypen og der er tilgroning med vedplanter andre end ene.

Hængesæk (7140) findes flere steder udviklet i dødishuller. Omkring 2/3 er i god naturtilstand og ca. 1/3 i moderat tilstand. Den moderate tilstand kan skyldes, at arealet præges af tilgroning med middelhøj-høj græs/urtevegetation og vedplanter. Fravær af drift er ikke nødvendigvis et problem, da der er tale om tørvemosdomineret hængesæk, der ikke er driftsbetinget, men manglende rydning kan udgøre en trussel. Flere hængesække har et lavt artsindhold som trækker naturtilstanden ned trods gode strukturer.

Klitlavning (2190) findes med få mindre forekomster ved Bogens Strand. Hele arealet er i moderat naturtilstand, hvilket kan skyldes kraftig tilgroning med høje græsser og urter på en del af arealet og moderat tilgroning med vedplanter på hele arealet.

Græs-indlandsklit (2330) og kystklint/klippe (1230) fylder arealmæssigt meget lidt. Mens førstnævnte er i god naturtilstand grundet drift og gode strukturer er sidstnævnte kun i moderat tilstand grundet kraftig tilgroning med vedplanter (ingen nylige skred) og pga. direkte påvirkning med næringsstoffer fra tilstødende marker.

I stilkege-krat (9190) er der registreret 1-5 store træer pr. ha på knap 2/3 af arealet og 6-10 træer pr. ha på ca. 1/10 af arealet. Der er registreret 1-5 stk. stående dødt ved pr. ha på godt halvdelen af arealet og 6-10 stk. stående dødt ved pr. ha på ca. 1/4 af arealet. Endelig er der registreret 1-5 stk. liggende dødt ved pr. ha på godt 1/3 af arealet og 6-10 stk. liggende dødt ved pr. ha på godt 1/3.

I elle- og askeskov (91E0) er der registreret 1-5 store træer pr. ha på 15 % af arealet, mens der er <1 stort træ/ha på langt hovedparten. Der er registreret 1-5 stk. stående dødt ved pr. ha på knap halvdelen af arealet og <1 stk/ha på den anden halvdel, mens der er registreret 1-5 stk. liggende dødt ved pr. ha på 60 % af arealet og 6-10 stk. liggende dødt ved pr. ha på 40 % af arealet.

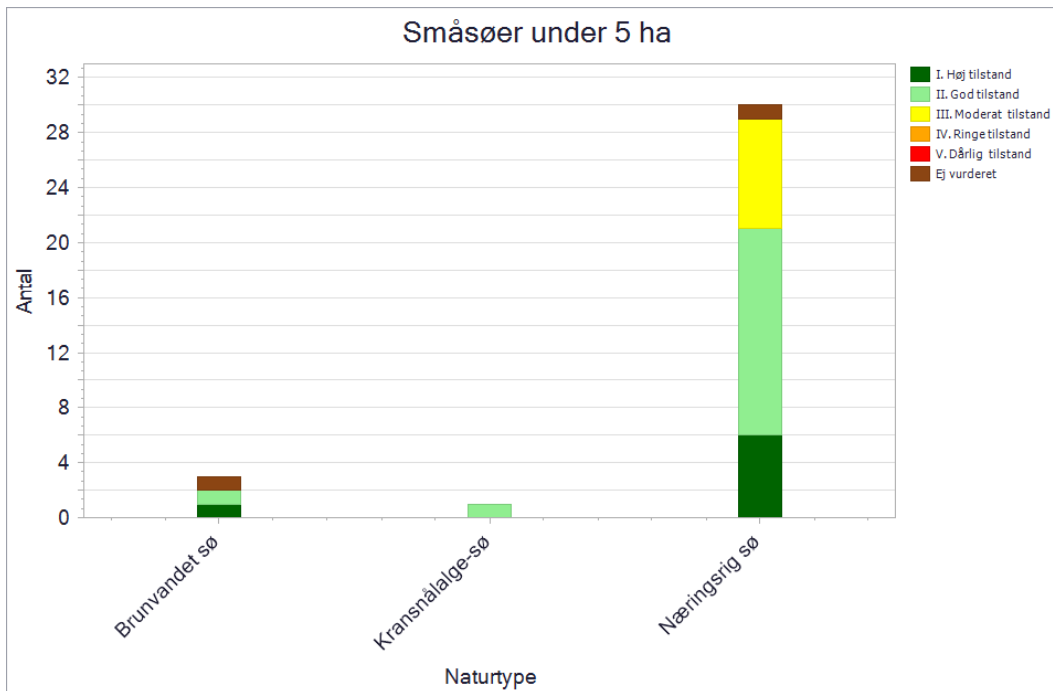
I bøg på muld (9130) er der registreret 1-5 store træer pr. ha på ca. 25 % af arealet, mens der er <1 stort træ/ha på den resterende del. Af stående dødt ved er der registreret 1-5 stk. pr. ha på knap 20 % af arealet, af liggende dødt ved er der registreret 1-5 stk. pr. ha på knap 10 % af arealet og 6-10 stk. pr. ha på 15 % af arealet, mens der for begge parametres vedkommende er <1 stk/ha på den resterende del.

I bøg på mor (9110) er der registreret 1-5 store træer pr. ha på 30 % arealet, og over 5 store træer pr. ha. på 70 % af arealet. Der er registreret 1-5 stk. stående dødt ved pr. ha på 2/3 af arealet og 6-10 stk. stående dødt ved pr. ha på ca. 20 % af arealet. Desuden er der registreret 1-5 stk. liggende dødt ved pr. ha på 85 % af arealet og 6-10 stk. liggende dødt ved pr. ha på en lille del af arealet.

I skovbevokset tørvemose (91D0) er der registreret under 1 stort træ pr. ha samt under 1 stk. af både stående og liggende dødt ved pr. ha på hele arealet.

I det lille areal med ege-blandskov (9160) er der registreret 1-5 store træer pr. ha samt 1-5 stk. af både stående og liggende dødt ved pr. ha.

2.3.2 Sønaturtypers tilstand og forekomst

Antal og tilstand af de kortlagte små søer i området.

I Natura 2000-området er der kortlagt 30 små søer med habitatnaturtypen næringsrig sø (3150). De er tilstandsvurderet med hhv. 6 i høj tilstand, 15 i god tilstand og 8 i moderat tilstand. Derudover findes der en sø i området uden tilstandsvurdering. Søerne i høj og god tilstand er generelt præget af en artsrig undervandsvegetation, næringsfattige forhold med en lav forekomst af trådalger samt en lav påvirkning fra jordbrugsdrift. Søerne i moderat tilstand har generelt en mindre udbredelse af en artsrig undervandsvegetation, og de er i større grad domineret af trådalger som indikerer næringsstoffilførsel. Derudover er et par enkelte søer påvirket af jordbrugsdrift og fodring langs bredzonen.

I området er der yderligere kortlagt 3 søer med habitatnaturtypen brunvandet sø (3160). De er tilstandsvurderet med hhv. 1 i høj tilstand og 1 i god tilstand. Derudover findes der en sø i området uden tilstandsvurdering. Søerne i høj og god tilstand er generelt præget af en sparsom artsrig undervandsvegetation med gode rentvandsarter og ingen påvirkning fra jordbrugsdrift. Søen er dog præget af en spredt udbredelse af trådalger som indikerer næringsstoffilførsel samt græsning af bredzonen.

I området er der yderligere kortlagt en små sø med habitatnaturtypen kransnålalge-sø (3140) i god tilstand. Søen er generelt præget af en artsrig udbredt undervandsvegetation domineret af kransnålalger, ingen påvirkning fra jordbrugsdrift og græsning af bredzonen. Søen er dog præget af en spredt udbredelse af trådalger som indikerer næringsstoffilførsel.

I området er der desuden kortlagt en sø over 5 ha. Søen er naturtypebestemt som kransnålalge-sø (3140).

2.3.3 Forekomst af vandløbsnatur

I Natura 2000-området er der endnu ikke kortlagt vandløb med naturtypen vandløb med vandplanter (3260). Natura 2000-områdets vandløb er omfattet af vandområdeplanen for Jylland og Fyn.

2.3.4 Forekomst af marine naturtyper

Naturtype	Naturtype nr.	Kortlægningsår	Kortlagt areal
Sandbanke	1110	2012	84 ha
Bugter og vige	1160	2004	177 ha
Stenrev	1170	2012	105 ha

Tabellen viser arealet af områdets kortlagte marine naturtyper og kortlægningsåret.

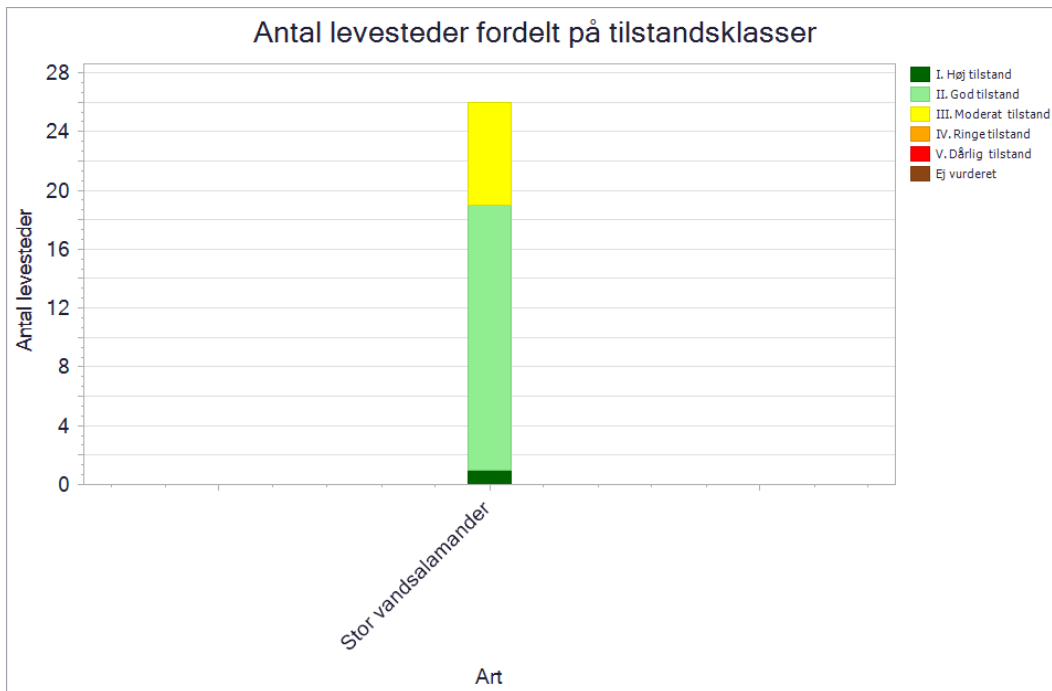
Områdets marine naturtyper blev kortlagt i 2004 og 2012. I den forbindelse blev der kortlagt tre marine naturtype i form af bugter og vige (1160) på 172 ha, stenrev (1170) på 105 ha og sandbanke (1110) på 83 ha. Naturtypen bugter og vige udgør knapt halvdelen af det marine område. De sandede, kystnære dele af habitatområdet i Ebeltoft Vig har veludviklede, kystparallelle revler, der karakteriseres som sandbanker. Den stenede bund syd for Bogens Hoved fremstår som tydelige stenrev. Desuden forekommer endnu et stenrev i den nordlige del af det marine areal inden for habitatområdet

Bugter og vige (1160) ligger på dybder ned til 8 meter. Bundsubstratet varierer mellem dynd, sand og sten. Særligt knyttet til den sandede bund i den nordlige halvdel af området af naturtypen er ålegræs udbredt.

Stenrevene (1170) befinder sig på en dybde mellem 4 og 5,5 meter. Bunden består af små og større sten. På en enkelt lokalitet i den sydlige spids af det marine område er der verificeret et stenrev med huledannende karakter. Epifaunaen associeret til substrattypen består kun af enkelte søstjerner, søanemoner, blåmuslinger og dyriske svampe. Vegetationen vokser primært på større sten og har mange steder en dækningsgrad på op til 70 %. Vegetationen består af en del rødalger, heriblandt blodrød ribbeblad, kile-rødblod og gaffeltang. Der er ligeledes registreret en del brunalger, såsom fingertang, sukkertang, skulpetang og klørtang. Desuden er der fundet røde kalkskorpealger.

Sandbankerne (1110) ligger på en dybde ned til 4,5 meter. Bunden består af sand med markante strømribber og enkelte små skaller. Bunden er delvist bevokset med ålegræs, hvorpå der er en del detritus. Epifaunaen består udelukkende af sandorme. Infaunaen er ikke beskrevet i dette område.

2.3.5 Tilstand af levesteder for arter

Tilstandsvurdering af områdets kortlagte levesteder.

Det ses af figuren, at 19 af de 26 søer kortlagt som levesteder for stor vandsalamander, har en god-høj naturtilstand (primært god tilstand), mens de resterende 7 er i moderat tilstand. Der er konstateret fisk i 7 af søerne fordelt med hhv. 5 og 2 i god og moderat tilstand. Der er således ikke konstateret fisk i de resterende 19 søer, hvilket er en forudsætning for at naturtilstanden kan bruges som udtryk for levestedets egnethed for stor vandsalamander. Søerne i god-høj naturtilstand er generelt ikke tydeligt påvirket af næringsstoffer, har en høj andel af en artsrig flydebladsvegetation, en veludviklet rørsump og har kun en begrænset skyggepåvirkning fra træer og buske. Disse søer vurderes at være velegnede levesteder for stor vandsalamander. Søerne i moderat tilstand er til gengæld generelt mere præget af næringsstoffbelastning i form af blandt andet andefodring samt dominans af liden andemad i flere af søerne. Derudover er de ofte helt eller delvist skygget af træer og buske. Disse søer vurderes pt. at være mindre gode levesteder for arten.

De enkelte levesteders tilstand kan ses på Miljøstyrelsens digitale kort i [MiljøGIS](#).

3. Målsætninger

Den **overordnede målsætning** for området angiver det overordnede og langsigtede mål for, hvordan området skal udvikle sig for såvel at sikre det konkrete områdes integritet og for at bidrage til opnåelse af gunstig bevaringsstatus for naturtyper og arter. Der er i den overordnede målsætning taget højde for områdets naturmæssige potentiale, og for om det rummer forekomster, der er af stor vigtighed nationalt og/eller biogeografisk. En betydning, der er vurderet ud fra:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få nationale/biogeografiske forekomster
- Arter eller naturtyper med stærkt ugunstig bevaringsstatus eller fugle med faldende bevaringstrend og som også er truede jf. rødlisten
- Naturtyper, der findes i særlig stor forekomst i Danmark set i forhold til det samlede areal i EU

De **konkrete målsætninger** fastlægger de langsigtede mål for udvikling i areal og tilstand for naturtyper og arters levesteder. De konkrete mål tager udgangspunkt i den tilstand, som er beregnet for naturtyper og arters levesteder efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er et tilstandsvurderingssystem, skal området bidrage til at gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes og tage udgangspunkt i den bedste faglige viden, hvilket kan være udvalgte strukturparametre, udbredelse m.v.

De konkrete målsætninger bygger på grupperinger af naturtyper, habitatarter og fugle. For naturtyperne tages der udgangspunkt i en række økologiske forhold, der er med til at definere potentialet for naturtypernes tilstedeværelse. For fuglene tages der udgangspunkt i deres levesteder eller bestandsstørrelse. Samlet set vil der være et større fokus på mere naturlig dynamik og naturlig variation naturtyperne, arterne og fuglene imellem. Se oversigt over, hvilke naturtyper, arter og fugle de forskellige grupper indeholder, i bilag 1.

Generelt gælder det, at målsætningerne rækker ud over den enkelte planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold, og som desuden afspejler en afvejning af eventuelt modstridende naturinteresser.

Myndighederne skal tage udgangspunkt i målsætningen for det enkelte Natura 2000-område i deres administration af lovgivningen og deres forvaltning, hvormed der sikres en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget.

Målsætningen for området er således grundlaget for vurderingen af planer og projekter, som skal foretages i henhold til de regler, der gennemfører habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Det gøres bl.a. efter habitatbekendtgørelsen og naturbeskyttelseslovens § 19 b og skovlovens § 17, der skal sikre, at udpegningsgrundlaget i området ikke skades. Herunder gælder især, at arealet af naturtyper og levesteder for arter er stabilt eller i udbredelse, at naturtypernes strukturer og funktioner fortsat er til stede, og at bestande af arterne viser, at arten på lang sigt vil kunne opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder.

3.1 Overordnede målsætninger for Natura 2000-området

Naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget skal bidrage til at opnå gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Målet er, at sikre og genskabe meget store sammenhængende arealer i det kuperede landskab i Mols Bjerge med de biogeografisk store forekomster af tørt kalksandsoverdrev (6120), surt overdrev (6230), enekrat (5130) og stilkege-krat (9190) i dynamisk mosaik med tør hede (4030), og med plads til en naturtypekarakteristisk flora og fauna. Området udgør et sammenhængende og varieret naturområde ud mod kysten og det tilstødende havområde, og med veludviklede levesteder for områdets arter, herunder stor vandsalamander.

De overordnede mål for området er desuden:

- Natura 2000-områdets forekomster af naturtyper med stærkt ugunstig bevaringsstatus ipå biografisk niveau prioriteres højt, det gælder i særlig grad de ovenfor nævnte, men også kalkoverdrev (6210), tidvis våd eng (6410), hængesæk (7140), kildevæld (7220) og rigkær (7230) samt alle skovnaturtyper.
- De marine naturtyper, som ligeledes har stærkt ugunstig bevaringsstatus på biografisk niveau, skal sikres en veludviklet fauna og bundvegetation, det gælder sandbanker (1110) og rev (1170) samt bugt (1160), der har en særlig forekomst i Danmark.
- Skovbevokset tørvemose (91D0) kan nedprioriteres i forhold til tidligere ubevokset hængesæk (7140) eller rigkær (7230).
- Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtypen eller arternes levesteder hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne.
- Den økologiske integritet sikres derudover ved god vandkvalitet gennem reduceret tilførsel af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer, hvilket reguleres gennem vandområdeplanerne.

3.2 Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

I området skal der være mulighed for en naturforvaltning, hvor man gør brug af naturens egne dynamikker. I forbindelse med forvaltningen skal der tages hensyn til, om naturtyper eller arter på udpegningsgrundlaget kan være følsomme over for en sådan forvaltning, eksempelvis de som er nævnt under de overordnede målsætninger.

De konkrete målsætninger bygger på grupperinger af naturtyper og habitatarter. Se bilag 1 for oversigt over, hvilke naturtyper og arter de forskellige grupper indeholder.

Generelt

- Den samlede forekomst af naturtyper og arters levesteder i Natura 2000-området, uanset om de er kortlagt, skal være stabil eller i fremgang, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.

Terrestrisk habitatnatur

Der er kortlagt ca. 885 ha terrestriske habitatnaturtyper i området. Heraf er ca. 822 ha kategoriseret som naturtyper knyttet til overvejende tørbund, ca. 38 ha som naturtyper knyttet til overvejende vådbund og ca. 24 ha som naturtyper knyttet til flyvesand.

- For naturtyper med et tilstandsvurderingssystem skal der fortsat være mindst 485 ha tørbundsnaturtyper, mindst 9 ha vådbundsnaturtyper og mindst 8 ha naturtyper på

flyvesand i tilstandsklasse I-II. Naturtyper i klasse III-V skal være i fremgang mod tilstandsklasse I-II, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.

- For naturtyper uden tilstandsvurderingssystem er målet at bidrage til gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Det betyder, at det samlede areal skal være mindst 145 ha. For de skovbevoksede naturtyper skal andelen af store træer og dødt ved være stabil eller stigende. Skovnaturtyper sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. Der kan dog være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til sikring af en skovnaturtype.

Arter

- For arter med et tilstandsvurderingssystem er målet, at tilstanden og det samlede areal af levesteder i tilstandsklasse I-II er stabil eller i fremgang. Levesteder i tilstandsklasse III-V skal være i fremgang mod tilstandsklasse I-II, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- For arter uden et tilstandsvurderingssystem er målet, at bidrage til at opnå gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Levestedernes tilstand (vurderet i form af forekomst og udbredelse) og det samlede areal skal være stabilt eller i fremgang.

Søer under 5 ha

- For søer under 5 ha i tilstandsklasse I-II er målet, at tilstanden skal være stabil eller i fremgang. Søer under 5 ha i tilstandsklasse III-V skal være i fremgang mod tilstandsklasse I-II, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.

Marine- og ferskvandsnaturtyper (undtagen søer under 5 ha)

- For søer over 5 ha, vandløb og marine naturtyper henvises til målsætningerne i vandområdeplanerne.
- For de marine naturtyper skal tilstand og areal være stabile eller i fremgang og bidrage til gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau.

3.3 Modstridende naturinteresser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype eller art på udpegningsgrundlaget eller en målsætning om sikring af den nationale bestand af en fugl på udpegningsgrundlaget kan indebære en lokal nedprioritering af en anden naturtype, fugl eller art på udpegningsgrundlaget, og det er derfor nødvendigt at foretage et valg.

Generelt skal naturtyperne i Mols Bjerge ikke søges udvidet på bekostning af hinanden, men på bekostning af arealer, der ikke rummer habitatnaturtyper. Ved afvejning af de modstridende naturinteresser skal man bl.a. opprioritere de naturtyper, der er prioriteret af EU: grå/grøn klit (2130), klithede (2140), enebærklit (2250), tørt kalksandsoverdrev (6120), surt overdrev (6230), kildevæld (7220), skovbevokset tørvemose (91D0) og elle- og askeskov (91E0).

I Mols Bjerge skal lysåbne kildevæld (7230) og rigkær (7230) ikke søges udvidet på bekostning af ældre veludviklet elle- og askeskov (91E0).

Skovbevokset tørvemose (91D0) kan nedprioriteres i forhold til tidligere ubevoksede mosetyper som hængesæk (7140) eller rigkær (7230), jf. en udmelding fra EU-kommissionen. Rydning af ung skovbevokset tørvemose (91D0) kan kun ske under forudsætning af, at arealet af skovnaturtypen opretholdes på nationalt biogeografisk niveau.

4. Indsatsprogram

Opfyldelsen af habitatdirektivets krav om gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, som direktiverne omfatter, og fuglebeskyttelsesdirektivets tilsvarende krav om at sikre den nationale bestand af de fugle, som er omfattet af direktivet, er en opgave, som strækker sig over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode, således at det sikres, at Danmark efterlever disse EU-direktivkrav, og der kan etableres en sammenhæng mellem indsats og tilgængelige virkemidler.

Den nationale prioritering af indsatsen i tredje planperiode sigter på at skabe mulighed for mere naturlige processer og naturens robusthed, udvide arealet med urørt skov samt fokus på tiltag mod klimaforandringer. En del af prioriteringen fra anden planperiode videreføres. Der skal således i tredje planperiode fortsat være fokus på indsats for særligt truede fugle og arter, bekæmpelse af invasive arter, fortsættelse af arbejdet med at gennemføre og afsøge behov for at udlægge forstyrrelsesfrie zoner og gennemføre fiskeriregulering, samt fortsættelse af indsatsen for langsigtet at sikre den nødvendige pleje af de lysåbne naturarealer og skovarealer. Der bør løbende være opmærksomhed på den naturlige synergi, og at indsats for naturtyper ofte også gavner fugle og arter koblede til pågældende naturtyper.

Nedenstående retningslinjer for indsatsen er opbygget efter mål- og rammestyringsprincippet, således at den statslige plan fastlægger de krav til indsatsen i planperioden, der er nødvendige for at sikre nationalt besluttede prioriteringer. Således beskriver retningslinjerne ikke metoden eller placering af enkelte projekter. Det er en fælles opgave for kommuner og offentlige lodsejere at aftale på hvilke arealer og i hvilke kommuner, den konkrete indsats skal foregå.

Indsats til bedring af vandkvaliteten gennemføres som led i vandplanlægningen og havstrategidirektivet, ligesom reduktion af kvælstofdeposition sker gennem husdyrgodkendelsesloven og generelle tiltag til at mindske luftforureningen, og dette er således ikke en del af Natura 2000-planens indsatsprogram.

Retningslinjerne er opdelt i generelle retningslinjer, der gælder for alle områder, og specifikke retningslinjer for det enkelte Natura 2000-område. Til gennemførelse af planerne stiller staten en række virkemidler til rådighed, ligesom det forudsættes, at kommunerne i mindre omfang bidrager økonomisk.

4.1 Generelle retningslinjer

1. Myndighederne tager i deres administration af lovgivningen og deres forvaltning udgangspunkt i målsætningen for det enkelte Natura 2000-område og sikrer dermed en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget.
2. Der arbejdes for at sikre de lysåbne terrestriske naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje også til gavn for tilknyttede arter.
3. Der arbejdes for at sikre egnede levesteder for områdets arter.
4. For skovnaturtyper, hvor det vurderes nødvendigt af hensyn til bevarelse af skovnaturtyper på udpegningsgrundlaget, sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje.

5. Der arbejdes på at opnå størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhæng i områdets natur ved at sikre større driftsenheder af lysåbne naturtyper og skovnaturtyper.
6. Igangværende projekter og indsatser, der relaterer til gennemførelse af tidligere Natura 2000-planer, afsluttes.
7. Indsatser gennemført i første og anden planperiode vedligeholdes, f.eks. ved genrydning af arealer, hvor der tidligere har været gennemført en Natura 2000-indsats.
8. Der fokuseres på en løbende opdatering af oversigt over naturtyper, arter og fugle som findes i væsentlig forekomst i Danmark, samt fortsættelse af arbejdet med at vurdere behovet for at fastsætte eventuel nødvendig regulering af fiskeri i Natura 2000-områder.
9. Opdatering af vejledninger f.eks. vedrørende kløpning i Natura 2000-områder.
10. Der arbejdes på en national strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter herunder en lang række direktivarter og -fugle.

4.2 Områdespecifikke retningslinjer

1. Der søges udtaget kulstofholdige lavbundsjord der kan bidrage til sammenhængende arealer, øget robusthed og give mulighed for mere naturlig dynamik. Udtagningen kan ligeledes være til gavn for bl.a. Stor vandsalamander, Skæv vindelsnegl og Sumpvindelsnegl. Udtagningen skal også bidrage til at reducere udledningen af CO₂ og et renere vandmiljø.
2. Der gennemføres en grundlæggende indsats på hedearealer med henblik på forbedring af naturtilstanden.
3. Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på 16 ha med fokus på arealer med en kortlagt forekomst af invasive arter på over 10% dækning.
4. Urørt skov (permanent ophør af drift m.v.) kan være en mulighed af hensyn til naturtyper.
5. Den nødvendige fiskeriregulering færdiggøres på stenrev.

4.3 Relation til vandområdeplaner

Dette Natura 2000-område ligger inden for vandområdedistrikt Jylland og Fyn. Området ligger desuden i Havstrategidirektivets marin-baltiske region.

Vandområdeplanernes indsats for at opnå god økologisk tilstand bidrager til at opfylde bevaringsmålsætningerne for akvatiske arter og naturtyper ved at tilvejebringe forbedringer i vandløb, søer og kystvande i overensstemmelse med de bevaringsmålsætninger, der fremgår af Natura 2000-planen. Vandområdeplanerne for 2021-2027 kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside.

Vandområdeplanernes indsatser bidrager både med foranstaltninger til at undgå yderligere forringelser og med foranstaltninger til genopretning af bevaringsstatus. Indsatserne kan eksempelvis være reduktion af kvælstof- og fosforbelastningen til søer, reduktion af tilledningen af organisk stof til vandløb samt reduktion af kvælstofbelastningen til marine vandområder. Hertil kommer fx genslyngning af vandløb og fjernelse af spærringer. De konkrete indsatser for planperioden 2022-2027 er beskrevet i de nye vandområdeplaner og fremgår af indsatsbekendtgørelsen. Indsatserne vil også blive præsenteret i MiljøGIS for vandområdeplanerne på [Miljøstyrelsens hjemmeside](#).

Helårsgræsning med heste på surt overdrev ved Molslaboratoriet. Foto: Henriette Bjerregaard.

5. Bilag 1. Oversigt over grupperinger

Nedenstående tabeller angiver hvordan naturtyper, arter og fugle er grupperet i dette Natura 2000-område, og som der refereres til i de konkrete målsætninger. På Miljøstyrelsens Natura 2000-hjemmeside kan man se det samlede overblik over alle naturtyper, fugle og arter, der er kobled til de enkelte grupper. For tabeller med naturtyper angiver *, at der er tale om en prioriteret naturtype.

Grupperinger af terrestrisk habitatnatur	Tilstandsvurderingssystem	Naturtype navn	Naturtype nr.
Naturtyper på flyvesand	med tilstandsvurderingssystem	Enebærklit*	2250
Naturtyper på flyvesand	med tilstandsvurderingssystem	Forklit	2110
Naturtyper på flyvesand	med tilstandsvurderingssystem	Grå/grøn klit*	2130
Naturtyper på flyvesand	med tilstandsvurderingssystem	Kliithede*	2140
Naturtyper på flyvesand	med tilstandsvurderingssystem	Klitlavning	2190
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Enekrat	5130
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Græs-indlandsklit	2330
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Kalkoverdrev*	6210
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Kystklint/klippe	1230
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Surt overdrev*	6230
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Tør hede	4030
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Tørt kalksandsoverdrev*	6120
Tørre naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Bøg på mor	9110
Tørre naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Bøg på muld	9130
Tørre naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Stilkeke-krat	9190
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Hængesæk	7140
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Kildevæld*	7220
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Rigkær	7230
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Tidvis våd eng	6410
Våde naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Ege-blandskov	9160
Våde naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Elle- og askeskov*	91E0
Våde naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Skovbevokset tørvemose*	91D0

Grupperinger af habitatarter	Arts navn	Arts nr.
Arter med tilstandsvurderingssystem	Stor vandsalamander	1166
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Skæv vindelsnegl	1014
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Sumpvindelsnegl	1016

Grupperinger af søer under 5 ha	Naturtype navn	Naturtype nr.
Søer under 5 ha	Brunvandet sø	3160
Søer under 5 ha	Kransnålalge-sø	3140
Søer under 5 ha	Næringsrig sø	3150

Grupperinger af marine og ferskvandsnaturtyper	Naturtype navn	Naturtype nr.
Marin naturtype	Bugt	1160
Marin naturtype	Rev	1170
Marin naturtype	Sandbanke	1110
Søer over 5 ha	Kransnålalge-sø	3140
Vandløb	Vandløb	3260

Resume

Natura 2000-plan for Mols Bjerge med kystvande (nr. 227). Natura 2000-planen skal sikre naturtilstanden for områdets udpegede arter og naturtyper og bidrage til opnåelse af gunstig bevaringsstatus. Områdets udpegede arter og naturtyper beskrives og der fastlægges målsætninger og indsatser.

Miljøstyrelsen
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C

www.mst.dk